

Az alábbiakban az MTA Táncstudományi Munkabizottsága létrehozására vonatkozó 2009 – 2010. évi dokumentumok olvashatók!

A Táncstudományi Munkabizottság létrehozása

A magyar tudomány történetében 2009-ben először került sor táncstudományi kutatással foglalkozó testület létrehozására a Magyar Tudományos Akadémia keretein belül. Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya a 2009. október 26-ai ülésén titkos szavazással, 16 igen, 4 nem, 5 tartózkodás mellett támogatta az MTA Táncstudományi Munkabizottságának létrehozására irányuló javaslatot. A Felföldi László néprajzkutató, c. egyetemi tanár, Bolvári-Takács Gábor főiskolai tanár és Major Rita tszv. főiskolai tanár által készített, 2009. március 31-ei keltezésű előterjesztésről 2009. május-június folyamán a Néprajzi Bizottság, a Színház- és Filmtudományi Bizottság és a Zenetudományi Bizottság egyaránt kialakította előzetes szakmai véleményét. Az osztályülés ezek mérlegelésével döntött a Táncstudományi Munkabizottság létrehozásáról és felügyeletét a Néprajzi Bizottsághoz rendelte. A munkabizottság ügyrendjének, személyi összetételének és munkatervének kialakítására vonatkozó előterjesztést a Néprajzi Bizottság 2009 decemberében jóváhagyta, ezt követte az I. Osztály, majd az MTA Elnöksége jóváhagyása.¹

Előterjesztés az MTA Néprajzi Bizottsága, Színház- és Filmtudományi Bizottsága, valamint Zenetudományi Bizottsága közös alapításában tervezett Interdiszciplináris Táncstudományi Munkabizottság létrehozásáról²

Az előterjesztés tartalma:

- I. Bevezetés
- II. A tánc kutatás tudománytörténete
- III. A táncstudomány mai műhelyei, kutatási eredményei és kutatói
- IV. A munkabizottság célja és feladatai

I. Bevezetés

A jelen előterjesztés célja a Magyar Tudományos Akadémia I. Osztálya keretében megalakítandó, a hazai táncstudományi kutatások fejlesztését összehangoló szakmai grémium létrehozása, amely a táncművészet és tánc kutatás minden ágára kiterjedően, általános kutatási koncepció megfogalmazásával, közös célok kitűzésével, kutatási projektek, kiadványok megvalósulásának támogatásával elősegíti a tudományág folyamatos és fenntartható fejlődését.

A tudományos fokozattal rendelkező tánckutatók, illetve tánc kutatással is foglalkozó más köztestületi tagok ma az MTA I. Osztályán belül különböző bizottságok (Néprajzi Bizottság, Színház- és Filmtudományi Bizottság, Zenetudományi Bizottság) tagjaként, illetve oda besorolva, egymástól függetlenül, széttagoltan tevékenykednek. Javaslatunk lényege az interdiszciplináris jellegű *Táncstudományi Munkabizottság* létrehozása, amely az eddig

Megjelent: Táncstudományi Munkabizottság alakul a Magyar Tudományos Akadémián = Táncstudományi Közlemények, I. évf. 2009. 2. szám, 102. o.; Megalakult az MTA Táncstudományi Munkabizottsága = Táncstudományi Közlemények, II. évf. 2010. 1. szám, 106. o.

Megjelent: Táncstudományi Közlemények, I. évf. 2009. 1. szám, 73–80. o.

önállóan kevésbé elismert tudományágat az MTA szervezeti keretei között, más tudományterületek és testületeik érdekeit nem sértve, megjeleníti.

II. A tánc kutatás tudománytörténete

a) A magyar néptánc kutatása

A magyar néptánc kutatás alapjait Réthei Prikkel Marián (1871–1925) vetette meg a tánc történeti forrásainkat 1903–1922 között feltáró és az első jelentős tánc történeti koncepciót kialakító munkájával (*A magyarság táncai*, Budapest, 1925). Ugyancsak a két világháború közötti időszakra esik néptánc hagyományunk feltárásának megkezdése, Gönyey Sándor (1886–1963) és Lajtha László (1882–1963, Kossuth-díjas: 1951) munkája *A magyarság néprajza* IV. kötetében (Budapest, 1937), valamint Viski Károly (1883–1945) összefoglalása (*Hungarian Dances*, Budapest–London, 1937) révén. Gönyey és Lajtha filmfelvételei, néprajzi és tánczenei feljegyzései jelentik a magyar néptánc első klasszikus gyűjteményét. Az 1940-es évektől rendszeresen folyó gyűjtőmunka főleg Kaposi Edit (1924–2006), Lugossy Emma (1927–1995), Szentpál Olga (1895–1968) és Molnár István (1908–1987, posztumusz Kossuth-díjas: 1990) tevékenységét dicséri. Gyűjtéseik és publikációik olyan módszertani és elméleti tanulságokkal szolgáltak, amelyek alapjai lehettek a további kutatásnak. Ezek közül a kép- és hangrögzítés együttes alkalmazása, a táncfolyamatok filmről történő lejegyzése, az analitikus szöveges leírás és mozgáscsoportokat kialakító rendszerezés volt az előképe annak a komplex igényű (táncot és zenét, szokáskeretet és a táncélet egyéb jelenségeit egységben vizsgáló) kutatási módszernek, amelyben kialakult a koreográfiai és néprajzi szemlélet helyes aránya. A tudományos gyűjtésben és feldolgozásban részt vállalt további táncfolkloristák – az 1950-es évektől Andrásfalvy Bertalan (1931), Borbély Jolán (1928), Kaposi Edit (1924–2006), Lányi Ágoston (1923–1986), Maác László (1929–1998), Martin György (1932–1983), Pesovár Ernő (1926–2008), Pesovár Ferenc (1930–1983) – munkájának eredményeként megszülettek azok az összefoglalások, amelyek áttekintést adnak a magyar néptáncról, tánc kultúránk történeti alakulásáról (pl.: Martin György: *A magyar tánc típusok és táncdialektusok*, Budapest, 1970. stb.). A módszeres gyűjtőmunka eredményeként az MTA Zenetudományi Intézete Néptánc Osztályának Archívuma 300.000 méter filmfelvételen (ebből 30.000 méter hangos) mintegy 20.000 táncfolyamatot őriz. Az egész magyar nyelvterületre kiterjedő gyűjteményben számottevő a nemzetiségeink és a szomszédos népek táncfolklorját is dokumentáló felvétel. A világviszonylatban is jelentős gyűjtőmunka eredményeire támaszkodva jelenhettek meg a monografikus munkák és végezhetette el a tánc kutatásunk az improvizált táncalkotás elveit feltáró és a rendszerezést szolgáló elemző munkát. Ezzel párhuzamosan folytatódott a történeti források feltárása, és a már ismert források újraértékelése is. A széles körű társadalmi összefogással végzett gyűjtőmunkát és az elméleti, módszertani problémák kidolgozását követte az elmúlt másfél évtizedben a főbb tánc típusok meghatározása, a tánc stílusok elhatárolása, a táncdialektusok körvonalazása. Az összehasonlító történeti kutatás eredményeként pedig kialakult az a korszerű tánc történeti koncepció, mely meghatározta a magyar néptánc archaikus elemeit, néptáncainak régi rétegét és feltárta a 18–19. században lejátszott stílusváltást, a korábbi hagyományból sarjadó új tánc stílust. Az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztályának vezetője ma Felföldi László, munkatársai Fügedi János, Pálffy Gyula, Kovalcsik Katalin. Munkájukat fiatal kutatók népes csoportja támogatja, akik közül négyen PhD-kurzuson készülnek a doktori fokozat megszerzésére. A határon túli néptánc-kutatás mai jeles személyisége a Kossuth-díjas Kallós Zoltán (1926) erdélyi folklorista, a Magyar Néprajzi Társaság tb. tagja.

A táncfolklorisztikai kutatás és az egzaktásra törekvő módszer kialakításának egyik előfeltétele volt az írásbeliség megteremtése, a Lábán-Knust-féle kinetográfia alkalmazása. A magyar kutatási eredmények jelentőségét közvetve erősíti a magyar származású Lábán Rudolf (1879–1958) nemzetközi jelentőségű elméleti munkássága, aki élete során mindvégig élő kapcsolatban maradt a hazai kutatással. Ezáltal a mozdulatelmélet terén elért eredményei sokkal közvetlenebbül és intenzívebben termékenyíthették meg a magyar kutatást. Az általa kifejlesztett nemzetközi táncjelíró rendszer a Németországban ill. Angliában a nála és tanítványainál tanuló ösztöndíjasok révén hamarabb elterjedt Magyarországon, s így a táncírás itt hamarabb válhatott a táncos köztudat és műveltség részévé. Ennek köszönhető, hogy az európai összehasonlító néptánc kutatásban a Lábán notációs rendszer közösen használt eszközzé vált. Ma az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztálya Archivumában található Európa legjelentősebb táncírás gyűjteménye, amely alapot teremt a táncos „írásbéliség” nemzetközi méretű megteremtéséhez. A kinetográfia szakemberei, Szentpál Mária (1919–1995), Lugossy Emma, Lányi Ágoston jelentős szerepet vállaltak a táncírás népszerűsítésében, elméleti és gyakorlati tevékenységükkel pedig nagymértékben hozzájárultak a Lábán-szisztéma továbbfejlesztéséhez. Ma e felelősségteljes munkát Fügedi János végzi magas színvonalon, egy frissen alakult munkacsoport vezetőjeként.

b) A színpadi táncok és társastáncok kutatása

A táncművészet elméleti kérdéseivel, a színpadi tánc múltjával és a történelmi társastáncokkal foglalkozó kutatás korai előzményeként Szentpál Olga és Rabinovszky Máriusz (1895–1953) írásaira, a Színészeti Lexikon (1930) tánc-címszavaira és Haraszi Emil (1885–1958) tánc-történeti munkásságára hivatkozhatunk. A másik jelentőség-növelő szempont Dienes Valéria (1879–1978) nemzetközi érdeklődést is kiváltó orkesztikai rendszere és az arra alapozott mozdulatművészet-pedagógiai módszer, amelyet a korabeli francia filozófia (főleg Bergson) és Isadora Duncan modern tánc-felfogása ihletett, s talaja a közép- ill. kelet-európai táncművészet iránti társadalmi érdeklődés volt. Ennek hatása az 1960-as években a folklórelmélet és a művészetelmélet különböző ágainak érdeklődését is felkeltette, s ezáltal a tánc beépült a szemiotikai kutatások rendszerébe.

A napjainkban folyó tánc tudományi kutatások előkészítő periódusának azonban elsősorban a felszabadulás utáni évtizedet tekinthetjük. A táncelmélet, tánc-történet problémáival foglalkozó kutatóink a táncművészet megújulásáért folytatott viták hevében, a szervező, oktató és kritikai tevékenység napi feladatainak a megoldásában vetették meg a tudományágak alapjait. Kiemelkedik e téren az 1950-ben Állami Balett Intézet néven alapított Magyar Táncművészeti Főiskola, az 1948-ban Tánc-főtantervvel bővített Színház- és Filmművészeti Főiskola (ma: Egyetem), és a Népművészeti (ma: Magyar Művelődési) Intézet pedagógiai munkájához kapcsolódó tanjegyzet kiadás, amelynek keretében elkészültek az első, korszerű szemléletű tánc-történeti, esztétikai s egyéb szakmai módszertani kiadványok. Ugyanekkor született meg a nemzetközi szakirodalom néhány alapvető művének magyar fordítása is (pl. Noverre levelei stb.)

Az 1951-ben alapított *Táncművészet* c. szaklap (alapító főszerkesztő: Ortutay Zsuzsa) nemcsak kritikáival, de elméleti és ismeretterjesztő cikkeivel is jelentős szerepet játszott a hazai táncelmélet és tánc kutatás megalapozásában. Emellett, a Magyar Tánc-történeti Munkaközösség keretében megindult a rendszeres tánc-történeti kutatás, s ennek eredményeként megjelent a magyar színpadi táncművészet útját első ízben áttekintő tanulmánykötet (*A magyar balett történetéből*, Budapest, 1956, szerzők: Csizmadia György, B. Egey Klára, Gelencsér Ágnes, Szenthegyi István, Téri Tibor, Vályi Rózsi). 1958-tól a Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Tagozata keretében folytatódott, s bontakozott ki a táncelmélet, tánc-történet általános problémáira is kiterjedő munka. Az

eredmények közlésére (beleértve a táncfolklorisztikai kutatást is) ugyancsak a Szövetség teremtette meg a lehetőségeket a *Táncstudományi Tanulmányok* és a *Táncművészeti Értesítő* köteteiben. Az ezekben megjelent írások, elsősorban Dienes Gedeon (1914–2005), Körtvélyes Géza (1926), Maác László és Vitányi Iván (1925) munkái visszatérő témaként foglalkoznak a közvetlen múlttal, elemezve a 2. világháború utáni balett, a hivatásos és amatőr néptáncművészet törekvéseit. Monografikus igénnyel készült művek: Vályi Rózsi (szerk.): *Balették könyve* (Budapest, 1959), Vitányi Iván: *A tánc* (Budapest, 1963). A táncesztétika körvonalai pedig nemcsak az egyes művészeti alkotások elemzésében, de a műfaji kategóriákat, a táncalkotás problémáit vizsgáló művekben és az egyes művészeti ágak kapcsolatait, összefüggéseit kutató munkákban is kirajzolódnak (Körtvélyes Géza: *A modern táncművészet útján*, Budapest, 1970). A Szövetség által kialakított Táncarchívum ma az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet keretében működik. A táncművészet és néptánc története szempontjából egyaránt jelentős terület a történelmi társastáncok vizsgálata. Az oktatási célokat szolgáló rekonstrukciók mellett e témakörben is úttörő jelentőségű kezdeményezés jellemzi tánckutatásunkat (Szentpál Olga, Kaposi Edit, Vályi Rózsi). 1977-ben Körtvélyes Géza szerkesztésében jelent meg a Horst Koezler-féle *Balettlexikon* magyar kiadása, jelentős számú magyar vonatkozású szócikkkel bővítve. Gelencsér Ágnes és Körtvélyes Géza írták meg a budapesti balett történetét (in: Staud Géza szerk.: *A budapesti Operaház 100 éve*, Budapest, 1984). További jelentős kutatók: Dienes Gedeon, Fuchs Livia, Kaán Zsuzsa, Kővágó Zsuzsa, Major Rita, Szűdy Eszter. Nagy szakértői apparátus közreműködésével Dienes Gedeon szerkesztésében jelent meg 2008-ban a Magyar táncművészeti lexikon, amely naprakész adatok modern szemléletű közreadását célozta meg.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a magyarországi tánckutatás az elmúlt 100-150 évben jelentős eredményeket ért el. Ez idő alatt a tánc (vagy táncsal) foglalkozó intézmények, szervezetek és magánszemélyek tulajdonában több százezer tételes forrásgyűjtemény jött létre, amelyek közül legjelentősebbek az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet és az MTA Zenetudományi Intézetének archívuma. A táncfolklorisztika és a táncművészeti kutatás együttes szakirodalma jelen pillanatban közel 3000 bibliográfiai tételt tesz ki. (Ha ehhez hozzávesszük azokat a tanulmányköteteket, folyóiratcikkeket, monográfiákat, amelyek más téma mellett táncról is szólnak, ez a szám duplájára emelkedik.) Közülük legbecsesebbek a tánckutatás forrásanyagának kritikai kiadását megtestesítő művek, amelyek biztos alapot teremtenek a magyar táncörökségről való hiteles kép megrajzolásához.

III. A táncstudomány műhelyei, kutatási eredményei és kutatói

A tánckutatás első intézményes lehetősége még 1889-ben jött létre a Magyar Néprajzi Társaság „Tánc” szakosztályának keretében. Első elnöke Káldy Gyula (1838–1901) az Operaház főrendezője volt. Az 1930-as években a Néprajzi Múzeum vált a kutatás egyik központjává. Az 1950-es évektől a Magyar Népművészeti Intézet és a Magyar Táncszövetség kapott ebben központi szerepet. Az egyikben a néptánc, a másikban a színpadi tánc történetének kutatása folyt. 1965-ben a néptáncművészet az MTA Népzenei Kutatócsoportjához (ma: MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztály) került, s ezáltal a népzenei kutatáshoz hasonlóan, az akadémiai kutatások részévé vált. A Magyar Táncművészek Szövetsége nemzetközi jelentőségű Táncarchívuma 1987-ben az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet egységévé vált, s így megformálódott a magyar tánckutatás újabb jelentős műhelye. A Magyar Táncművészeti Főiskola keretében 2008-ban létrejött Táncstudományi Kutatóközpont ma a tánckutatás harmadik, komplex műhelyévé igyekszik válni. A felsoroltakon túl több olyan kutatóhely (egyetemi tanszék, múzeum, művelődési intézmény) van ma

Magyarországon, ahol a néprajz, zenetörténet vagy a humán- és művészettudományok más területein belül érintőlegesen a tánc kutatással is foglalkoznak.

Az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Osztályának kutatásai:

Előzmények:

Az Osztályon folyó kutatások közvetlenül kapcsolódtak a Néprajzi Múzeumban, a Magyar Táncszövetség és főleg a Népművészeti Intézetben folyt kutatásokhoz. Oly módon, hogy az Osztály munkatársai 1965 előtt e szervezetek munkatársai voltak, s a tánc kutatás részeseként tevékenykedtek. Ezért az alább felsorolt kutatások az akadémiai kutatások közvetlen előzményeiként tekinthetők.

- Molnár István filmezései (1941–1947), Magyar tánc hagyományok, Budapest, 1947.
- Néptudományi Intézet és a Magyar Táncszövetség néptánc kutató munkája Lugossy Emma, Morvay Péter, Szentpál Olga, Gönyey Sándor vezetésével (Operatőr: K. Kovács László, Teuchert József, Szöcs József és mások) (1947–1949); Bodrogköz táncélete és táncai 1949, megjelenés: 1998; Völgysegi táncok 1951; 77 leánytánc (1952); 39 verbunktánc (1954); Tánc és kultúra a bukovinai székelyeknél (1958).
- Lugossy Emma filmezései (1940–1956): Magyar Népzene tára 2/b. Lakodalom. A lakodalom táncai. Megjelenés: 1956. Ide is sorolhatók még részben a 77 leánytánc, a 39 verbunktánc és a Magyar népi táncok I. c. kötetek is.
- A Magyar Néptánc kutató Munkaközösség monografikus szemléletű kutatómunkája a Népművészeti Intézet keretében (1951–1965): Somogyi táncok 1954; A Szabolcs-Szatmár megyei monografikus néptánc kutató munka eredményei, 1958; Bag táncai és táncélete, 1955; Magyar néptáncok és táncos népszokások, 1958; Sárköz-Duna mente táncainak motívumkincse, 1964.

A Néptánc Osztály kutatómunkája 1965-től:

1. A magyar néptáncra vonatkozó eddigi tudás összegzése és a kutatás forrásainak kritikai kiadása az MTA Népzene kutató Csoport, majd a Zenetudományi Intézet keretében (1965–1989, 1. fázis): Martin György: A magyar tánc típusok és tánc dialektusok, Budapest, 1970 + 3 kötet tánc írás melléklet. Közel 1000 címszó a Magyar Néprajzi Lexikon 1–5. kötetében, a Brockhaus–Riemann Zenei Lexikon 1–3. kötetében, Révai Új Lexikona kötetében, A magyar körtánc és európai rokonsága, Budapest, 1979; A körverbunk. Története, típusai és rokonsága, 1983; Lőrincréve táncélete és táncai, Budapest, 1989.
 2. A magyar néptáncra vonatkozó források kritikai kiadása 2. korszak (1990–) (Martin György: Mátyás István Mundruc. Egy kalotaszegi táncos egyéniség vizsgálata. Budapest, 2004; Felföldi László – Gombos András (szerk.) A népművészet táncos mesterei. Budapest, 2001.; Felföldi László – Gombos András (szerk.) Living Human Treasures in Hungary. Folk Dance. Budapest, 2001; Felföldi László – Gombos András (szerk.): Kardos István (1897–1997), a népművészet táncos-énekes mestere. Emlékkönyv születésének 100. évfordulójára. Apátfalva 1997; Felföldi László – Gombos András (szerk.): Nyisztor György (1922–1987), a népművészet táncos mestere. Apátfalva, 1998.
- OTKA-pályázatok:
 - 1991–1994: A környező országok magyarságának tánc hagyománya
 - 1995–1998: Erdély népzenei-és néptánc hagyományainak kutatása
 - 1999–2002: A néptánc-morfológia új módszereinek kidolgozása és nemzetközi hálózatának előkészítése
 - 2009–2013: A hagyományos tánc, mint tudás, társadalmi gyakorlat és kulturális örökség

NKFP: 2002–2005: Egyéni kreativitás és a közösségi tánc kultúra viszonya a Kárpát-medence tánc hagyományában

A Magyar Táncművészeti Főiskola mint tánc tudományi kutatóhely:

A Magyar Táncművészeti Főiskolán (1950–1990: Állami Balett Intézet) a kezdetektől fogva folyt kutatómunka. Korábban elsősorban a *pedagógiai-módszertani* kutatások kerültek előtérbe, hiszen az oktatás fejlesztéséhez ez elengedhetetlenül fontos volt, másrészt pedig ebben az intézményben koncentrált az a szellemi erő, amely a magyar hivatásos táncművész-képzésben élen járt. Ebben a munkában különösen fontos részt vállalt többek mellett Merényi Zsuzsa, Hidas Hedvig, Nádas Marcella. A pedagógusképzés elindításakor (1955) tovább erősödtek ezek a kutatások, amelyek természetesen táncesztétikai területeket is érintettek. Ezeknek az úttörő kutatásoknak az eredményeképpen számos tankönyv, tanjegyzet, módszertani útmutató született a főiskola kiadásában.

1992-től új és egyedülálló képzéssel gazdagodott a főiskolai képzés. A *táncelméleti szakíró szak* – a felsőfokú táncművész képzés területén Európában is ritkaságnak számító program – olyan új elméleti-kutatói dimenziókat nyitott a főiskolán tanító elméleti oktatók számára, amely lendületet adott a korszerű táncelméleti-tánc történeti kutatás megindításához. 2004-ben két végzett évfolyam tagjaiból és a főiskola néhány fiatal oktatójából, Major Rita főiskolai tanár, az Elméleti Tanszék vezetőjének kezdeményezésére megalakult a Tánc tudományi Kutatócsoport. A szellemi műhely tagjai részt vettek az ELTE Történeti Tanszékének *Sic Itur ad Astra* című folyóirata zene- és tánc történeti különszámának létrehozásában (2004).

A 2007 novemberében a főiskolán *Hagyomány és újítás a táncművészetben, a táncpedagógiában és a tánc kutatásban* címmel megrendezett tudományos konferencia már szélesebb körben mérte fel és mutatta meg a főiskola kutató kapacitását és kijelölte a további kutatási irányokat. Ennek a koordinálására 2008-ban a főiskolán megalakult a *Tánc tudományi Kutatóközpont*, amely a főiskolához kapcsolódva, de a magyar tánc kutatásban, partner-szervezetekkel együttműködve, szélesebb szakmai összefogással kíván részt venni.

Ugyanakkor a főiskola hosszú távú, az elméleti képzésre vonatkozó oktatási stratégiája, amely a kutatói utánpótlást szolgálhatja, logikus és indokolt módon teszi elengedhetlenné a kutatásoknak a főiskolára koncentrációját. Ezt tovább erősítheti a jövőben a doktori (DLA) képzés megindítása. A központgondozásában két periodika indult: *Tánc tudományi Közlemények* (folyóirat, 2009–), *Táncművészet és tudomány* (kiadványsorozat, 2009–).

Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, mint tánc kutató műhely

Az OSZMI-ban folyó tánc kutatás alapját a Táncarchívum adja, amely a Magyar Táncművészek Szövetsége gondozásából 1987-ben került az intézetbe. Azóta nemzetközi szinten is jelentős szakgyűjteménnyé és információs központtá vált. Itt a tudományos alaptevékenységet, az „anyaintézet” jellegének megfelelően, a szisztematikus gyűjteménygyarapítás, a megszerzett dokumentumok őrzése, állagmegóvása, a rendszeres kiállítás-rendezés, az információs szolgáltatás és a kutatószolgálat jelenti. A Táncarchívum munkatársai jelenleg: Behuminé Szűdy Eszter és Halász Tamás.

A gyűjtemények bemutatása:

A könyvtárban mintegy hatezer kötet és ezer kéziratos mű található, mintegy 10-12 nyelven. A fotótárban több mint ötvenezer, agnoszkált, katalogizált tétel található, az 1890-es évektől. A feldolgozásra váró, páratlan gazdagságú fénykép-állomány legalább ugyanekkora. A folyóirattárban nyolcvanöt, különféle szaklap példányait őrzik. A videótár jelenleg 7900 tételt

tartalmaz, ezeken kívül mintegy ezer tétel vár feldolgozásra. A szakmai partnerek, s hagyatékozók jóvoltából a filmtár rohamosan gyarapszik. A dokumentációs-kisnyomtatványtárban több tízezer tételnyi anyagot őrzünk, hazai és külföldi személyekről, társulatokról, rendezvényekről, intézményekről. A gyors ütemben gyarapodó plakáttárban százhusz év anyaga található ezernél több tételben.

A Táncarchívum legnagyobb jelentőségű egysége a hagyatéki állomány, amelyben közel kilencven táncos, koreográfus, tánc történész anyagait találni, kéziratoktól a kottákig, tárgyi emlékektől fotóalbumokig, zömmel ömlesztett, feldolgozatlan formában. Itt találhatók a Róna Viktor-hagyatékban fellelhető Rudolf Nurejev-levelek, A Nirschy Emília-hagyatékban megszerzett, dedikált Bartók-portré, Lőrinc György és Harangozó Gyula hagyatékában a legendás Gyagilev-társulat, a Ballets Russes emlékei. A hagyatéki tárban, a már említettek mellett, Lakatos Gabriella, Molnár István, Rábai Miklós, Bordy Bella, Szentpál Olga, Havas Ferenc, Milloss Aurél, Nádasdy Kálmán, Imre Zoltán, Eck Imre, Forgách József személyes anyagait is megtalálhatják a kutatók számos más személyes gyűjteményi anyag mellett.

Kiállítások a legutóbbi években:

2005: Bartók és a tánc című kiállítás Bartók Béla születésének 125. évfordulója alkalmából az MTA Zenetudományi Intézet Bartók Archívuma, az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Állami Operaház közreműködésével. Helyszín: a Bajor Gizi Emlékmúzeum

2007: Lakatos Gabriella születésének nyolcvanadik évfordulóján portrékiállítással Lakatos 80 – Egy táncos diva arcképe címmel. Helyszín: a Magyar Állami Operaház, majd az OSZMI épülete. A tárlathoz kerekasztal-beszélgetés kapcsolódott.

A korábbi években kiállítást rendeztek többek közt Imre Zoltán és Harangozó Gyula életművére emlékezve is.

Az utóbbi két évtized jelentősebb tánc tudományi munkái, a kutatóhelyek önálló vagy együttes tevékenysége eredményeként:

- Dienes Gedeon (szerk.): *Magyar táncművészeti lexikon*, Budapest, 2008.
- Fuchs Livia: *Száz év tánc. Bevezetés a táncművészet XX. századi történetébe*, Budapest, 2007.
- Lenkei Júlia: *Volt egyszer egy táncnevelési szak*. In: Gajdó Tamás (szerk.): *Színház és politika*, Budapest, 2007.
- Martin György: *Mátyás István Mundruc. Egy kalotaszegi táncos egyéniség vizsgálata*, Budapest, 2004. (posthumus) A kötet 2005-ben G. Pitré – S. Salomone díjban részesült.
- F. Molnár Márta – Vályi Rózsi: *Ballettek könyve*, Budapest, 2004.
- Pesovár Ernő: *Tánc hagyományunk történeti rétegei*, Szombathely, 2003.
- Dienes Gedeon: *A mozdulatművészet története*, Budapest, 2001.
- Pálffy Gyula (vál.): *Néptánc kislexikon*, Budapest, 1997.
- Székely György (főszerk.): *Magyar színházművészeti lexikon*, Budapest, 1994. (táncművészeti szócikkek)
- Major Rita: *Tánc történet és nemzeti romantika*. In: Kerényi Ferenc (szerk.): *Magyar színház történet 1790–1873*, Budapest, 1990.
- Dienes Gedeon – Fuchs Livia (szerk.): *A színpadi tánc története Magyarországon*, Budapest, 1989.

A tánc kutatás eredményeit (ill. azokat is) közreadó folyóiratok, sorozatok:

Acta Ethnographica (1950–), Ellenfény (1996–), Ethnographia (1890–), Folkmagazin (1994–), Studia Musicologica (1961–), Táncművészet (1951–56, 1976–), Táncművészet és tudomány

(2009–), Táncstudományi Közlemények (2009–), Táncstudományi Tanulmányok (1958–), Zene, Zene, Tánc (1994–), Zenetudományi Dolgozatok (1978–)
Már megszűnt periodikák: Külföldi Szemle (1965–1990, 1995–1999), Táncművészeti Dokumentumok (1976–1990), Táncművészeti Értesítő (1963–76).

Táncstudományi kutatást (ill. azt is) végző kutatóhelyek:

Költségvetési szervek: MTA Zenetudományi Intézet, Magyar Táncművészeti Főiskola, Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára, Semmelweis Egyetem Testnevelés- és Sporttudományi Kar, Hagyományok Háza, Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, Néprajzi Múzeum, Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális antropológiai Tanszék, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Budapest Kortárástánc Főiskola.

Társadalmi szervezetek: Magyar Táncstudományi Társaság, Magyar Etnokoreológiai Társaság, Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Színháztudományi Társaság, Martin György Szövetség, Muharay Elemér Szövetség, Örökség Magyar Tánc házi Egyesület, Noverre Táncművészeti Alapítvány, Rábai Miklós Alapítvány a Néptáncművészetért.

Tudományos fokozattal rendelkező kutatók a táncstudomány terén:

(Elhunytak: *Visky Károly*, az MTA levelező tagja; *Béres András* CSc, *Martin György* CSc, *Pesovár Ernő* CSc, Kossuth-díjas; *Varga Gyula* CSc)

Tánckutatással (ill. azzal is) foglalkozó aktív MTA köztestületi tagok:

Körtvélyes Géza DSc, Széchényi-díjas; *Andrásfalvy Bertalan* DSc; *Vitányi Iván* DSc; *Angelus Iván* PhD, *Felföldi László* PhD, *Kovács Gábor* PhD, *Lázár Katalin* PhD, *Lenkei Júlia* CSc, *Ratkó Lujza* CSc; *Szirmai Béla* DLA.

A Magyar Táncművészeti Főiskolán tudományos fokozattal rendelkező oktatók:

Fodor Antal DLA, egyetemi tanár
Németh András DSc, egyetemi tanár
Bolvári-Takács Gábor PhD, habil. főiskolai tanár
Mády Ferenc CSc, főiskolai tanár
Fügedi János PhD, egyetemi docens
Gelenczey-Mihaltz Alirán PhD, egyetemi docens
Mizerák Katalin PhD, főiskolai docens
Nagy Péter Miklós PhD, adjunktus
Sírató Ildikó PhD, adjunktus

A Magyar Táncművészeti Főiskola PhD/DLA-jelölt oktatói (a képzési hely megnevezésével):

Jakabné Zórándi Mária egyetemi tanár (Színház- és Filmművészeti Egyetem)
Major Rita főiskolai tanár (Színház- és Filmművészeti Egyetem)
Solymosi Tamás főiskolai tanár (Színház- és Filmművészeti Egyetem)
Gaál Marianna adjunktus (Színház- és Filmművészeti Egyetem)
Kovács Henrik adjunktus (ELTE)
Lévai Péter adjunktus (ELTE)

PhD-jelölt fiatal kutatók az ELTE Néprajzi Intézetében a néptáncstudomány terén:

Andó Ilona (2007–), *Gombos András* (2003–), *Karácsony Zoltán* (2008–), *Varga Sándor* (2006–).

IV. A munkabizottság célja és feladatai

A munkabizottság célja:

1. A Magyarországon folyó tánckutató munka összefogása, fő irányainak megtervezése, a tánckutatás tematikai és intézményi szétagoltságának enyhítése
2. A tánckutatás/koreológia, mint multi- ill, interdiszciplináris tudományág meghatározásának előmozdítása és szerepkörének erősítése a tudományágak rendszerében
3. A tánc társadalmi elismertségének erősítése a táncról való rendszerezett szakmai tudás hatékony növelése és népszerűsítése révén
4. A Magyar Tudományos Akadémia általános kutatáselméleti, módszertani, kutatásszervezési és tudománypolitikai ideáljainak és elvárásainak közvetítése a tánckutatás területén.

A munkabizottság feladatai:

1. Figyelemmel kíséri a tánckutatás hazai helyzetét és nemzetközi kapcsolatrendszerét
2. Állást foglal a tánc tudomány körébe tartozó s a tudományág szempontjából jelentős tudományos, tudománypolitikai, kutatásszervezési és személyi kérdésekben, kiemelten kezelve a kutatói utánpótlás és tudományos fokozatszerzés kérdését
3. Véleményezi a tánckutatás területén működő kutatóhelyek tevékenységét (akadémián kívül és belül)
4. A tánc tudomány területén javaslatot tesz az I. Osztály könyv- és folyóirat-kiadási tervéhez.
5. Részt vesz az MTA Doktora cím odaítélése tárgyában megindult eljárások lefolytatásában.
6. Értékeli a szakterület nemzetközi fejlődését, és javaslatot tesz az I. Osztálynak a kapcsolattartás tartalmi vonatkozásaira
7. Törekszik az intenzív kutatói közélet kialakítására és örködik annak tisztasága felett.
8. Tudományos konferenciákat és ismeretterjesztő előadásokat szervez, s támogatja a hasonló színvonalas rendezvények szervezését a táncról való tudás széleskörű terjesztése érdekében.

Budapest, 2009. március 31.

Dr. Felföldi László, PhD
osztályvezető, c. egyetemi tanár,
MTA Zenetudományi Intézet
Néptánc Osztály

Dr. habil. Bolvári-Takács Gábor, PhD
főiskolai tanár, rektorhelyettes,
Magyar Táncművészeti Főiskola

Major Rita
tanszékvezető főiskolai tanár,
Magyar Táncművészeti Főiskola
Tánc tudományi Kutatóközpont
tudományos vezető

Előterjesztés az MTA Tánc tudományi Munkabizottsága alakuló ülése részére
(Készült az MTA I. Osztálya által jóváhagyott néprajzi bizottsági javaslat alapján)

Előzmény

Az MTA I. Osztálya 2009. október 26-i ülésén megtárgyalta a tánc tudománnyal foglalkozó köztestületi tagok egy csoportjának előterjesztését a Tánc tudományi Munkabizottság

létrehozásáról. A testület támogatta az előterjesztést és a Néprajzi Bizottságot kérte fel, hogy lássa el a leendő munkabizottság adminisztratív felügyeletét.

Indoklás

A tudományos fokozattal rendelkező tánckutatók, illetve tánc kutatással is foglalkozó más köztestületi tagok ma az MTA I. Osztályán belül különböző bizottságok (Néprajzi Bizottság, Színház- és Filmtudományi Bizottság, Zenetudományi Bizottság) tagjaként, illetve oda besorolva, egymástól függetlenül, széttagoltan tevékenykednek. Szükségesnek látszik egy olyan több kutatási területet egyesítő *Tánc tudományi Munkabizottság* létrehozása, amely az eddig önállóan kevésbé elismert, de jelentős eredményeket elért tudományágat az MTA szervezeti keretei között, más tudományterületek és testületeik érdekeit nem sértve, egységesen megjeleníti és képviseli.

A leendő munkabizottság összetétele, fölépítése

1. A munkabizottság olyan tánckutatókból és tánccal is foglalkozó kutatókból áll, akik az MTA köztestületének tagjai és választhatók tudományos bizottságok tagságára. A munkabizottság tagjait a Néprajzi Bizottság elnöke kéri fel a feladatra előzetes egyeztetés alapján.
2. A bizottság megalakulásakor egy elnökből, egy társelnökből, egy tanácsadóból, 2 titkárból és 10 tagból áll, tehát összesen 15 fős. Az elnök és a társelnök feladata a munkabizottság hivatalos képviselete, tevékenységének felügyelete, üléseik levezetése. Ezeket a feladataikat szükség esetén a titkárokra ruházhatják. A tanácsadó a szakmai, tudománypolitikai kérdések eldöntésében, stratégiák kidolgozásában segíti a munkabizottságot. A titkárok feladata az adminisztratív feladatok ellátása (munkaterv, munkajelentések, emlékeztetők, jegyzőkönyvek elkészítése, továbbítása), kapcsolattartás a Néprajzi Bizottsággal és az érintett bizottságokkal.
3. A működés során a tagok száma változtatható a fokozatot szerző kutatók meghívásával.
4. Emellett a munkabizottság igyekszik együttműködni minden tánckutatóval, aki a célok megvalósításában részt kíván venni.
5. A munkabizottság szükség esetén tematikus munkacsoportokat hoz létre, pl. a tánc tudományi bibliográfia, a kiadványozás vagy a kutatói utánpótlás kérdésében.
6. A munkabizottság saját munkaterv szerint, szakmailag önállóan dolgozik, de adminisztratív szempontból a Néprajzi Bizottságnak tartozik beszámolóval.
7. A munkabizottsági tagság nem érinti a tudományos bizottsági tagságot.

A munkabizottság összetétele a megalakuláskor

Andrásfalvy Bertalan DSc, elnök, Körtvélyes Géza DSc, társelnök

Vitányi Iván DSc, tanácsadó (tag)

Felföldi László PhD, titkár, Bolvári-Takács Gábor PhD, titkár

Angelus Iván PhD, rektor, tag

Barna Gábor DSc, tszv. egyetemi tanár, tag

Fügedi János PhD, egyetemi docens, tag

Jakabné Zórándi Mária DLA, rektor, tag

Kovács Gábor PhD, egyetemi oktató, tag

Kővágó Sarolta CSc, egyetemi oktató, tag

Mizerák Katalin PhD, tszv. egyetemi docens, tag

Nagy Péter PhD, adjunktus, tag

Ratkó Lujza CSc, egyetemi oktató, tag

Sirató Ildikó PhD, adjunktus, tag

A munkabizottság célja

1. A Magyarországon folyó tánckutató munka összehangolása, fő irányainak meghatározása, a tánckutatás tematikai és intézményi széttagoltságának enyhítése érdekében.
2. A tánckutatás/koreológia, mint multi-, illetve interdiszciplináris tudományág meghatározásának előmozdítása és szerepkörének erősítése a tudományágak rendszerében.
3. A tánc társadalmi elismertségének erősítése a táncra vonatkozó rendszerezett szakmai tudás hatékony növelése és a táncos kulturális örökség népszerűsítése révén.
4. A Magyar Tudományos Akadémia általános kutatáselméleti, módszertani, kutatásszervezési és tudománypolitikai ideáljainak és elvárásainak közvetítése a tánckutatás területén.

A munkabizottság feladatai

1. Figyelemmel kíséri a tánckutatás hazai helyzetét és nemzetközi kapcsolatrendszerét.
2. Állást foglal a tánctudomány körébe tartozó és a tudományág szempontjából jelentős tudományos, tudománypolitikai, kutatásszervezési és személyi kérdésekben, kiemelten kezelve a kutatói utánpótlás és tudományos fokozatszerzés koncepcionális kérdéseit.
3. Áttekinti a tánckutatás területén működő kutatóhelyek tevékenységét (akadémián kívül és belül).
4. Értékeli a szakterület nemzetközi fejlődését, és javaslatot tesz a Néprajzi Bizottságnak, a Színház- és Filmtudományi Bizottságnak és a Zenetudományi Bizottságnak a kapcsolattartás tartalmi vonatkozásaira.
5. Törekszik az intenzív kutatói közélet kialakítására és örködik annak tisztasága felett.
6. Tudományos konferenciákat és ismeretterjesztő előadásokat szervez, s támogatja a hasonló színvonalas rendezvények szervezését a táncról való tudás széleskörű terjesztése érdekében.

A munkabizottság működése

1. A munkabizottság évente legalább hat alkalommal, a hónap második szerdáján tartja rendes ülését. (februárban, áprilisban, júniusban, szeptemberben, novemberben és decemberben, mindig más helyszínen.)
2. Szükség esetén a munkabizottság rendkívüli ülést tart vagy határoz a rendes ülés elhalasztásáról.
3. Az egyes ülések állandó napirendi pontjai:
A meglátogatott kutatóhely kutatási beszámolója, a munkabizottság tagjainak és meghívott szakértőinek bemutatkozó előadása, a tematikus szakmai bizottságok beszámolója, az MTA aktuális hírei. Ezek mellett az üléseken más aktuális témák megbeszélésére is sor kerülhet. Az ülésről emlékeztető, a határozatokról jegyzőkönyv készül, melynek egy példányát a munkabizottság, Néprajzi Bizottság, a Színház- és Filmtudományi Bizottság és a Zenetudományi Bizottság elnökeinek rendszeresen megküldi.
5. Az üléseken kívül a munkabizottság évente tudományos tanácskozásokat, megemlékezéseket, ünnepi üléseket tart, s ezek anyagát kiadványokban adja közre.
6. A munkabizottság munkatervet és munkabeszámolót készít minden év január 31-ig, és azt jóváhagyásra a Néprajzi Bizottság elnökének nyújtja be.
7. A munkabizottság részt vesz a Néprajzi, a Színház- és Filmtudományi és a Zenetudományi Bizottság rendezvényein, s eszközeivel segíti azok sikerét.
8. A munkabizottság honlapot tart fenn, amelyen közzéteszi a tevékenységével kapcsolatos dokumentumokat (jegyzőkönyveket, előadásszövegeket, rendezvények meghívóit stb.).

Budapest, 2010. március

A Munkabizottság elnöke, társelnöke, titkárai